

Kuva: Outi Rantala.

Outi Rantala, Miia Mäkinen ja Kaarina Tervo-Kankare

Asuttaen väylänvartta – vuoro- vaikutteisia menetelmiä luonto- matkailukohteiden suunnitteluun

Tässä luvussa kerromme yhteistyöstä matkailun, arkkitehtuurin ja maantieteen välillä ja siitä, kuinka pyrimme käytännössä rakentamaan vuorovaikutteisia suunnittelumenetelmiä, jotka mahdollistavat herkistymisen ihmisen ja luonnon väliselle suhteelle. Yhteistyömme perimmäisenä tavoitteena on edistää ihmisen ja luonnon välisen vuorovaikutuksen huomioimista uusien tavoin luontomatkailun kontekstissa. Tämä kirjoitus pohjautuu aikaisemmin julkaisemaamme artikkeliin Väylänvarrella \square Tieteidenvälisen dialogin soveltamisesta luontomatkailukohteiden suunnitteluun (Mäkinen, Rantala & Tervo-Kankare, 2018).

Olemme kehittäneet yhteistyötä dialogin kautta: ajatuksenamme on ollut, että vuorovaikutteinen suunnittelu edellyttää keskusteluyhteyttä eri tieteenalojen edustajien, suunnitteluun osallistuvien tahojen ja erilaisten toimijoiden (kuten luonto) välillä. Kuvailmamme dialogi voidaan nähdä yhtenä osana vuorovaikutteista suunnittelua, jossa eri asiantuntijoiden välinen yhteistyö on tärkeää, mutta jossa paikallisuuden ja luonnon kokeminen nousevat keskeiseen rooliin. Tällöin mahdollisuudet ympäristöä ja paikallisuutta kunnioittavan matkailun kehittämiseen paranevat. Keski-tyämme erityisesti eri tieteenalojen väliseen keskusteluyhteyteen ja luonnon toimijuuteen. Jatkossa tulisi myös pohtia dialogin ylettämistä esimerkiksi paikallisiin toimijoihin. Käytännössä olemme testanneet aluksi dialogiin pohjautuvaa vuorovaikutteista suunnittelumenetelmää matkailututkijan ja arkkitehdin välillä (ks. Rantala & Mäkinen, 2018) ja tämän jälkeen kehittäneet syntyneitä ideoita yliopisto-opiskelijoiden, kunnan edustajien ja muiden tutkijoiden kanssa.

Empiirisinä kohteina ovat toimineet Varangin niemimaa Pohjois-Norjassa ja Väylänvarsi Kolarissa. Varangin niemimaalla sijaitsee useita Biotope-arkkitehtitoimiston suunnittelempia moderneja laavuja, joita käytimme aluksi kahden tutkijan välisen dialogin kontekstina. Tavoitteemme oli kehittää työskentelytapoja, jotka mahdollistavat herkistymisen luonnossa ja moniaistissa kokemuksissa läsnä olevalle tiedolle. Tim Ingold (2011, s. 73) kuvaa tätä tutkimisen tapaa kulkemiseksi maailmassa sen sijaan että liikkuisimme sen pinnalla. Tällöin emme vain havainnoi maiseman osia, vaan myös sitä miten esimerkiksi tuulet ja säätilat vaikuttavat mielialoihimme, olemiseemme ja motivaatioomme. Ingoldin ajatus voidaan yhdistää sellaiseen matkailusuunnitteluun, jossa suunnittelu on kohdistettu matkailijoille, jotka asuttavat paikkoja ja eivät ainoastaan vieraile niissä (Veijola & Falin, 2014). Asuttamisen (dwelling) käsite, joka valikoitui suunnittelumenetelmämme keskiöön, viittaa keholliseen, kokonaisvaltaiseen osallistumiseen arkisiin käytäntöihin (Heidegger, 1977; Ingold, 2011; Obrador Pons, 2003). Pyrimme näin ollen asuttamaan Varangin niemimaalla sijaitsevia laavuja ja emme vain havainnoimaan niitä viettäessämme aikaa laavuilla kesällä 2015 ja työstäessämme myöhemmin tuon kesän aikana tuottamaamme aineistoa. Asuttamisen kautta herkistymme laavuissa ja meissä itsessämme läsnä olevalle tiedolle.

Sovelsimme edelleen Varangin niemimaalla kehittämääme asuttamisen ja dialogin menetelmää kansainvälisellä yliopisto-opiskelijoiden kenttäkursilla Väylänvarrella syksyllä 2017. Tavoitteenamme oli tuoda eri alojen opiskelijat ja tutkijat vuorovaikutteiseen kanssakäymiseen, jonka tulemana syntyisi alustavia kehittämisideoita luontosuhdetta syventävistä luontomatkailukohteista ja -rakenteista. Halusimme näin ulottaa dialogin kahden tutkijan välisestä keskusteluyhteydestä laajemmaksi vuorovaikutteiseksi suunnitteluprosessiksi. Kurssiin osallistui Lapin ja Oulun yliopiston opiskelijoiden lisäksi opiskelijoita Uumajan, Tromssan ja Islannin yliopistoista.

Kuvaamme aluksi lyhyesti Varangin niemimaalla käymämme dialogin eri vaiheita, koska ne toimivat viitekehyksenä Väylänvarrella toteutetussa yhteistyössä. Päähuomionamme kiinnittyy Väylänvarrella toteutetun suunnitteluprosessin eri vaiheiden tarkasteluun asuttamisen käsitteen avulla. Asuttamisen käsite on toiminut analyttisena työvälineenä alusta asti Varangin niemimaalla käyntiin lähteneessä dialogissa, mutta asuttamisen näkökulma on saanut uutta sisältöä ja uusia teoreettisia tausta-aineistoja prosessin aikana. Väylänvarren kokemuksen tarkastelussa sovellamme erityisesti Christian Norberg-Schulzin (1985) luomia arkkitehtuurisia paikallisen, kollektiivisen, julkisen ja yksityisen asuttamisen muotoja. Kiinnitämme lopuksi huomiota erityisesti siihen, millä tavoin asuttamisen ja luonnolle herkistymisen kokemuksia saavutettiin Väylänvarrella ja pohdimme, kuinka edistää keskusteluyhteyden syntymistä luontomatkailukohteiden suunnittelussa.

Asuttamassa Varangin niemimaalla

Yhteistyömme Varangin niemimaalla koostui kolmivaiheisesta dialogista. Dialogin ensimmäisen vaiheen muodostivat yhteisesti jaetut ja reflektoidut kokemuksemme kesällä 2015 toteutetuista erillisistä matkoistamme Varangin alueelle (Kuva 1). Tutustuimme matkoillamme Biotope- arkkitehtitoimiston suunnittelemiin lintujen tarkkailulaavuihin viettämällä aikaa laavuilla, yöpymällä laavujen läheisyydessä, haastatteleamalla laavut suunnitellutta arkkitehtiä sekä tutustumalla laavuja koskeviin kuvauksiin (ks. Rantala & Mäkinen, 2018).

Kuva 1. Asuttamassa moderneja laavuja: Alkuperäiset valokuvat: Outi Rantala, Miia Mäkinen.

Dialogin toinen vaihe koostui huomioiden ja kokemusten tuomisesta tieteellisten käsitteiden ja viitekehysten piiriin. Muodostimme dialogin ensimmäisessä vaiheessa tekemiemme huomioiden pohjalta kolme väitettä, jotka kuvaavat laavujen ominaisuuksien vaikutusta ihmisen luontoyhteyteen ja sen vahvistamiseen. Nämä olivat:

- (1) Laavut kutsuvat meitä pidemmälle luontoon tai pysymään tietyllä alueella. Laavut kutsuvat meitä olemaan ja toimimaan tietyllä tavalla; pysähtymään, leikkimään, tekemään nuotion, syömään ja nukkumaan.
- (2) Laavut toimivat välittävänä elementtinä urbaanin ja luonnon ympäristön välillä, kuin myös ihmisen ja luonnon välillä suojaen meitä liialta luonnolta.
- (3) Samanaikaisesti laavut auttavat meitä rajaamaan näkymiä ja keskittämään aistikokemuksia, ja kyvyllään korostaa luonnon ympäristön ominaisuuksia kutsuvat viipymään pidempään luonnossa.

Nimesimmekin väitteet sen mukaan, miten ne vaikuttavat matkailijan käytäntöihin: laavut kutsuvat, välittävät ja korostavat (kuva 2; Rantala & Mäkinen, 2018).

Dialogin kolmannessa vaiheessa kehitimme ja tutkimme edelleen väitteitä suunnittelemalla kolme tilakonseptia tukemaan ja vahvistamaan eri luonnonelementtien veden, taivaan ja tuulen kokemuksellisuutta (Kuva 3). Toimme tilakonsepteihin väitteiden avulla sitä tietoa, jonka olimme saavuttaneet asuttamalla laavuja ja herkistymällä

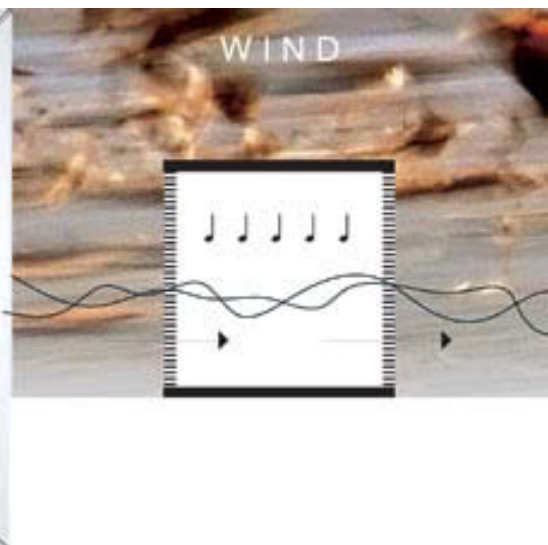

kuulemaan sekä luonnossa läsnä olevaa tietoa, että meillä tutkijoilla ja matkailututkijalla ja arkkitehtuurin tutkijalla on selläme olevaa tietoa.

Tilakonsepteissa ideana oli rekonstruoida muodostamamme kolme väitettä konkreettisiksi suunnittelukonsepteiksi, kuitenkin niin, että konsepteja voitaisiin soveltaa erilaisiin ympäristöihin ja paikkakohtaisesti. Arkkitehtuurissa tilakonseptit viittaavat suunnitteluun, jossa arkkitehtonisia piirteitä hahmotetaan ja kuvataan sekä visuaalisesti että tekstuaalisesti. Sovelsimme tätä ajatusta siten, että käytimme tilakonsepteja ikään kuin väitteidemme testiympäristönä. Muodostamamme kolme väitettä loivat pohjan, josta tilakonseptit kasvoivat. Konseptit eivät ole kuitenkaan vietävissä takaisin yksittäisiin väitteisiin. Konseptit kuvaavat ja visualisoivat esimer-

Kuva 2. Yhteisten väitteiden muodostuminen (alkuperäiset valokuvat Outi Rantala, Ville Virta ja Jarmo Rinkinen).

Kuva 3. Tilakonseptit hahmottuvat. Kuvat: Miia Mäkinen.

kiksi sitä, kuinka vesi voi houkuttaa meitä huomioimaan erilaisia ympäristön ulottuvuuksia ja herkistymään eri aistien käytölle ja kuinka suunnittelun avulla voimme vahvistaa eri aistien roolia ja valittujen ympäristön ulottuvuuksien tuomista huomion kohteeksi (ks. Rantala & Mäkinen, 2018).

Lähtökohdat Väylänvarren kenttäkurssille

Väylänvarren kontekstissa vuorovaikutteinen yhteistyömme käynnistyi yhteisellä keskustelulla meidän tutkijoiden ja kunnan edustajien kesken Kolarin kunnalla oli vireillä ajatus Väylänvarren lohireitin kehittämistä matkailureittinä tukemaan ja laajentamaan kunnan muita jo olemassa olevia matkailupalveluita sekä toisaalta vahvistamaan reitin tämän hetkistä matkailukäyttöä. Tutkijoina puolestamme etsimme sopivaa kohdetta kansainvälistä, monitieteistä kenttäkurssiamme varten, sillä halusimme soveltaa Varangin kontekstissa kehitettyjä väitteitä pohjoissuomalaisen luontomatkailukohteen suunnittelussa Koimme Väylänvarren reitin hedelmälliseksi lähtökohdaksi kurssille sen pitkälti luonnontilaisen ympäristön ja vähäisen olemassa olevan matkailuinfrastruktuurin puolesta sekä toisaalta jossain määrin jo olemassa olevan pienimittakaavaisen matkailukäytön, alueen historian ja ohiajavan matkailijavirran vuoksi. Reitti ja alue tuntuivat tarjoavan juuri toivomamme lähtökohdat ympäristöä ja paikallisuutta kunnioittavan ja niihin sopeutuvan matkailun kehittämiseen ja matkailun, joka ei tavoittelisi ylisuuria matkailijamääriä ja pyrki välttämään suurelta rakentamista pelkästään matkailun ehdoilla ja sen tarpeisiin.

Koska Väylänvarren reitillä on Pellosta Kolariin matkaa noin 70 km, tarvitsimme viikon mittaisella kurssillemme selkeät paikat joiden pohjalta opiskelijat pääsisivät suhteellisen nopeasti kiinnittymään ympäristöön ja aihepiiriin teemoihin. Kunnan edustajien kanssa pystyimme valitsemaan etukäteen reitin varrelta yhdeksän eri paikkaa (Kuva 4), joiden yhteydessä useimmissa oli jo valmiiksi pysähtymis-

Kuva 4. Kartta väylänvarren reitistä. Kuva: Miia Mäkinen.

paikka ja muutamassa paikoista myös muita yleisiä toimintoja tai palveluita, kuten veneenlaskupaikka, uimaranta, nuotiopaikka tai käymälät.

Herkistyminen luontoympäristölle asuttamisen eri muotojen kautta

Käymme seuraavaksi läpi Väylänvarren kenttäkurssin kulkua ja prosessia soveltaen Norberg-Schulzin luomien paikallisen, kollektiivisen, julkisen ja yksityisen asuttamisen muotoja. Pohdimme asuttamisen eri muotojen kautta sitä, miten asuttaminen toteutui Väylänvarren suunnitteluprosessin aikana samalla peilaten ajatuksia Varangin dialogin eri vaiheisiin. Arvioimme myös prosessin toimivuutta, siihen liittyviä haasteita ja sen tuomia mahdollisuuksia luontomatkojen suunnittelun kontekstissa.

Asettuminen paikkaan (Natural dwelling)

Norberg-Schulzin (1985) mukaan asuttaminen liittyy paikan ominaisuuksiin ja merkitsee eräänlaista ystävystymistä luonnollisten paikkojen kanssa. Väylänvarrella meidän tutkijoiden asuttamisen voidaan ajatella alkaneen jo Kolarin kunnan valikoiduttua kohteeksemme ja tavatessamme kunnan edustajat. Opiskelijoilla asuttaminen vuorostaan käynnistyi heidän valittuaan kurssin, saadessaan kurssin ohjeistuksen ja

Kuva 5. Kuvia Väylänvarrelta ja ennalta valittujen paikkojen esitietoja. Kuvat: Miia Mäkinen.

mahdollisesti etsiessään ennakkotietoa tulevasta kohteesta. Viimeistään heidän asuttamisensa alkoi matkan aikana kohti Kolaria ja ensivaikutelmat paikasta syntyivät sen perusteella, mitä he autosta ensinäkemältä havainnoivat.

Saavuttuamme Kolariin kurssi käynnistyi alustavilla luennoilla ja kunnan edustajien esittäytymisillä. Valitut yhdeksän paikkaa esiteltiin opiskelijoille heti aloituspäivänä suullisesti sekä karttojen ja kuvien muodossa. Opiskelijat jaettiin neljään 7-8 henkilön ryhmään, joista jokaisessa oli sekä matkailututkimuksen, matkailumaantieteen että arkkitehtuurin opiskelijoita. Koska opiskelijaryhmämme oli kansainvälinen, pyrimme myös luomaan ryhmiä, joissa olisi edustettuina useampia kansallisuuksia.

Varangin niemimaan dialogin yhteydessäkin asuttamisen voidaan ajatella alkaneen jo tutustuessamme ennalta Biotopen laavuista löytämiimme tietoihin ja päättäessämme suunnata lomamatkamme kyseiselle alueelle. Merkittävimpänä erona verrattuna Varangin prosessiin ystävystymiseemme Väylävarren kanssa vaikutti kenttäkurssin rajallinen aika. Varangin asuttaminen tapahtui lomamatkojen kautta, joiden aikana asutimme paikkaa ja keräsimme itsellemme materiaalia matkasta. Toisaalta asuttamisen voi ajatella jatkuneen vielä pitkään Varangin matkojemme jälkeenkin, kun annoimme muistoillemme aikaa mielissämme, jaoimme kokemuksiamme, keskustelimme niistä ja työstimme niitä eteenpäin vasta sitten väitteiksi ja suunnittelukonsepteiksi. Vastaavasti Kolarin kenttäkurssi tapahtui pääosin viikon aikajanan sisällä, jolloin yhtäaikaaisesti sekä kerättiin kokemuksia paikasta, että pyrittiin työstämään niistä syntyneitä ajatuksia ja kokonaisuuksia yksin ja yhdessä muiden kanssa. Mahdollisuutta herkyä kokemiselle näin lyhyessä ajassa pyrittiin helpottamaan hyvin avoimilla tavoitteilla ja tehtävänasetteluilla. Toisaalta kuitenkin tietoisuus siitä, että viikon aikana tulisi pystyä keskustelemaan kokemuksistaan ja saada työstettyä yhteistä materiaalia, aiheutti mahdollisesti osallistujissa painetta ja vaikeutti herkytymistä luonnon kokemiselle ja sen merkityksen pohtimista.

Nordbeg-Schulz kuvaa asuttamisen olevan merkityksellisen suhteen syntymistä ihmisen ja ympäristön välillä ja sen tapahtuvan ”maailmassa olemisen” (being-in-the-world) kautta (Norberg-Schulz, 1985, s. 13). Maailmassa olemisen -näkökulman voidaan ajatella korostavan erityisesti paikkasidonnaisuuttamme ja osallisuuttamme ympäristöön (Heidegger, 1977; Ingold, 2011). Tätä näkökulmaa on sovellettu myös viime aikaisissa tavoissa tutkia luontomatkailevia lähestymällä luontomatkailevia kehollisena kokemuksena, jolloin luonnon ja ihmisen välistä erottelua voidaan purkaa juuri

osallisuuden kokemusten kautta (Rantala, 2017; Salmela, 2018). Voidaankin ajatella, että kollektiivinen ystävystyminen paikkaan, silloin kun se tapahtuu moniaistisesti ja kehollisesti, toimii yhtenä avaintekijänä dialogimaisessa luontomatkojen suunnitteluprosessissa. Aikataulullisia haasteita voidaan tällöin pyrkiä ratkaisemaan rakentamalla suunnitteluprosessiin ”paikkaan ystävystymisen” vaihe, joka on mahdollisimman vapaamuotoinen. Esimerkiksi kenttäkurssin aikana opiskelijat saivat tukea tutkijoilta ja paikalliselta projektipäälliköltä, mutta he saivat suunnitella itse, kuinka ja missä aikataulussa tutustuivat kohteisiin.

Yhteisöllinen asuttaminen (Collective dwelling)

Norberg-Schulz (1985) näkee kollektiivisen asuttamisen kohtaamisina, ideoiden ja tunteiden jakamisena ja elämän kokemisena mahdollisuuksien moninaisuutena. Kollektiivinen asuttaminen on hänelle kokoontumisen paikka ja muoto, löytämisen ja mahdollisuuksien paikka sekä elämisen rikkauden kokemista.

Kenttäkurssin aluksi ryhmät ohjeistettiin käyttämään koko ensimmäinen ryhmätyöpäivä reittiin tutustuen ja reitin tunnelmaa ja ympäristöä aistien: ajamaan koko Väylänvarren reitti läpi, pysähtymään erityisesti näihin yhdeksään ennalta esiteltyyn paikkaan ja asuttamaan itsensä reitille. Ohjeistimme ryhmiä tuntemaan, näkemään ja kuulemaan, keräämään kokemuksia, kytkeytymään ympäristöön ja tekemään asioita pelkän havainnoinnin sijaan. Kehotimme myös jakamaan kokemuksia ryhmissä ja

Kuva 6. Kuvia Väylänvarren yhteisöllisestä asuttamisesta. Kuvat: Miia Mäkinen ja Outi Rantala.

puhumaan niistä, sekä tallentamaan kokemuksia eri tavoin; kuvin, videoin, muistiinpanoin, runoin, kartoin ja piirtäen. Kurssia varten perustettiin oma Facebook-ryhmä, jonne opiskelijat ja tutkijat jakoivat kuvia ja videoita.

Erityisesti keskustelut ja kohteisiin tutustuminen paikallisen projektipäällikön opastuksella nousivat keskeiseen rooliin. Hän oli kerännyt Kolarin kylän kehittämishankkeessa tarinoita ja tietoa Kolarin kunnan ja Väylänvarren historiasta ja käsikirjoittanut tarinoiden pohjalta näytelmän. Hän osasi herättää Väylänvarren historian eloon ja innosti ja kannusti ryhmiä panostamaan ideoihinsa, heittäytymään suunnittelutyöhön ja eläytymään paikan henkeen. Kunnan tiedottaja seurasi ryhmien työskentelyä ja tiedotti työstä ja ideoista kunnan Facebook-sivuilla, mikä osaltaan kannusti ja motivoi ryhmiä, ja toi dialogiin mukaan laajemman keskustelufoorumin.

Vuorovaikutteisen suunnitteluprosessin näkeminen keskusteluyhteyden rakentamisena ja rakentumisena eri toimijoiden välillä kytkeytyy monin tavoin kollektiivisen asuttamisen ideaan, sillä keskusteluyhteyden rakentaminen ja rakentuminen edellyttävät kykyä ja halua jakaa tunteita ja mahdollisuuksien moninaisuutta – mutta myös ottaa vastaan ja kuulla muiden ideoita ja kokemuksia. Emily Höckertin (2018) sanoin voidaan keskusteluyhteyden ajatella edellyttävän suunnitteluprosessiin osallistuvilta valmiutta keskeyttää oma tietämisen ja olemisen tapa ja valmiutta toimia vastavuoroisesti ja vastuullisesti suunnitteluprosessissa. Niin ikään Ingold (2011) kuvaa olemistamme maailmassa arkisten ympäristöjemme rikkaudessa läsnä olemisena ja kohtaamisissa tapahtuvana improvisaationa – improvisaationa, joka perustuu kykyymme havainnoida meidän ja muiden läsnäoloa maailmassa.

Opiskelijat ja tutkijat asuivat kenttäkurssin ajan yhdessä vanhalla kyläkoululla, jossa ryhmät sekoittuivat eri majoitushuoneisiin, illallisen valmisteluvuorossa oleviin ryhmiin sekä saunojen ryhmiin. Ryhmien sekoittuminen ja yhdessä vietetty vapaa-aika, sekä epämuodollinen ryhmätyöaika edesauttoivat kollektiivisen asuttamisen kokemuksen syntymistä sekä valmiutta pysähtyä kuulemaan toisen tietoa sekä ympäristössä läsnä olevaa rikkautta. Niin ikään paikallisen projektipäällikön avoin ja kannustava asenne kutsui opiskelijoita ja tutkijoita kuulemaan historian ääntä eri paikoissa ja tarinoiden muodossa kerrottua tietoa – ja jakamaan omia tarinoita.

Monitieteisyys tuo kuitenkin oman haasteensa keskusteluyhteyden rakentumiseen. Eri tieteenaloja edustavilla opiskelijoilla oli omat kurssitehtävänsä, joihin heidän

osallisuutensa ryhmätöissä tähtäsi. Lisäksi heillä oli yhteisen viitekehyksen ja yhteisten väitteiden ohella omat kurssimateriaalinsa, joihin tutustua. Kollektiivisen asuttamisen näkökulmasta keskusteluyhteyttä voitaisiin paremmin pyrkiä tietoisesti rakentamaan avaamalla keskeisiä, eri tieteenalojen käsitteitä tarkemmin kaikille osallistujille. Tämä ehkäisisi turhautumisen tunteita ja houkuttelisi vastavuoroiseen pyrkimykseen ymmärtää toista osapuolta. Lisäksi uusien näkökulmien tavoittaminen voi herkistää luontoympäristön havainnoimiselle uusin tavoin joko kiinnittämällä huomiota tilan ulottuvuuksiin tai esimerkiksi erilaisiin matkailullisiin tavoitteisiin, joita suunnittelun kohteina oleviin paikkoihin kiinnittyy.

Julkinen asuttaminen (Public dwelling)

Kuva 7. Kuvia ryhmätöistä. Jokien kohtaaminen (Kirsi Kuusisto, Tiina Mäki-Petäjä, Ibo-ly Nagy, Anna Pietilä, Phoebe Tso & Vilho Vähämäki), Mielikkitie (Arwa Benkherouf, Kristiina Heikura, Annette Krause, Kati Kyyrö, Antto Lehto, Michelle Spinei ja Tiina Walin-Jatkola) ja Vastakohdat (Margret Wendt, Kaisa Klemetti, Ella Björn, Johanna Merk, Dohee Kim, Marjaana Juujärvi & Santtu Hyvärinen).

Julkinen asuttaminen viittaa yhteisistä arvoista sopimiseen, valintojen tekoon sekä jäsen-tyneempään yhdessä olemisen tapaan (Norberg-Schulz, 1985). Kaksi seuraavaa ryhmä-työpäivää ryhmät viettivät tutustuen tarkemmin valitsemiinsa yksittäisiin kohteisiin. Ryhmien valinnat pohjautuivat ensimmäisen päivän kokemuksiin, luonnoksiin ja niin

ryhmän sisäisiin kuin meidän tutkijoiden (matkailututkijan ja arkkitehtuurin tutkijan lisäksi maantieteilijä) ja kunnan edustajan kanssa käytyihin keskusteluihin. Toisaalta he jatkoivat edelleen uusien puolien löytämistä, ideoiden jakamista ja tunteiden kohtaamista, mutta toisaalta joutuivat jo tekemään yhteisiä valintoja ja päätöksiä.

Kukin ryhmä työsti kenttätyöpäivien jälkeen oman ideansa Väylänvarren kehittämiskohteesta konkreettisemmaksi esitykseksi. Esitysten nimet olivat Mielikkitie, Kelluvat mökit (Floating cabins), Vastakohdat (Opposites) ja Jokien kohtaaminen (Where the rivers meet). Ryhmät ideoivat kehittämissuunnitelmia niin koko reittiä koskien kuin yksittäisiin kohteisiin reitin varrelle. Tuotoksia olivat esimerkiksi informaatiokyltit, jo olemassa olevan infrastruktuurin ja lyhyiden patikointikohteiden esille tuonti – mutta myös uudet moniaistiset kohteet, joissa yhteys luontoon olisi läsnä yllättävinkin tavoin, ja joissa päästäisiin veden ylle ja alle, metsän sisään ja kosken äänien äärelle. Tuotoksissa välittyi hyvin ajatus kolmesta elementistä (kutsuminen, välittäminen ja korostaminen), joita toivoimme opiskelijoiden hyödyntävän suunnitelmissaan.

Viikon päätteeksi työt esiteltiin Kolarin kunnantalolla kunnan edustajille, muille kurssilaisille sekä meille kurssin opettajina toimineille tutkijoille. Esittelyjen yhteydessä keskusteltiin syntyneistä ideoista, tehdyistä havainnoista ja siitä, mitkä oivalluksista haluttaisiin kehittää pidemmälle. Kunnan edustajat kommentoivat ryhmien töitä erityisesti käytäntöön pohjautuen ja tutkijat aiempaan tutkimustietoon ja kurssin aikana kokemaansa perustuen. Paikallisten lehtien ja sosiaalisten alustojen edustajat jakoivat tietoa esitellyistä töistä omien kanaviensa kautta paikallisille asukkaille ja toimijoille.

Voidaankin ajatella, että kenttäkurssin tehtävänanto toimi jonkinlaisena virikkeenä jäsenyneemmälle yhdessä olemisen tavalle. Tehtävänanto oli kuitenkin rakennettu hyvin väljäksi, jotta se mahdollistaisi opiskelijoista itsestään nousevien ideoiden ja kokemusten esiintuomisen ja herkistymisen paikassa itsessään läsnä olevalle tiedolle. Huomasimmekin pian, että tehtävänanto oli arkkitehtuurin opiskelijoille liian avoin lähtökohta sen suhteen, mitä, miten ja minne mahdollisesti rakennettaisiin. Tämä puolestaan ajoi heidät heidän omissa jatkoharjoitustöissään liian pitkään pohtimaan ja kyseenalaistamaan tilaohjelmaansa, jolloin he eivät päässeet itse suunnittelutyössä etenemään riittävällä vauhdilla. Näin he eivät myöskään päässeet olennaisimman pariin – suunnittelun kautta rakennetun ja rakentamattoman tilan välisen suhteen pohdiskeluun. Selkeämpi ja rajatumpi lähtökohta voisi helpottaa alkuun ja aiheen ytimeen

pääsyä, vaikka se sulkeekin joitain mahdollisuuksia lähtökohtaisesti ulkopuolelle. Toisaalta rajatun tehtävänannon sisällä voidaan pyrkiä rakentamaan tavoitteellisesti edellä mainittuja paikan asuttamisen ja kollektiivisen asuttamisen tilaisuuksia. Tällöin mahdollisesti kokemiselle ja oleilulle yhdessä paikassa jäisi enemmän aikaa, sen sijaan että aikaa käytettäisiin aluksi hyvinkin vapaamuotoiseen paikkoihin ja ympäröivään luontoon herkistymiseen.

Osa opiskelijaryhmistä jäi ”loukkuun” keskustelemaan pitäisikö ylipäänsä rakentaa yhtään mitään, mikä viittaa juuri julkisen asuttamisen muotoon. Samoin osa opiskelijoista huomioi alueen suunnitteluun liittyviä realiteetteja (esim. maanomistusolot, kustannukset, yms.) enemmän kuin toiset, mikä vaikutti osaltaan konkreettisen lopputuloksen synty- miseen. Erilaiset arvot ja perehtyneisyys esimerkiksi alueen matkailun kehittymiseen ja paikallisiin matkailustrategioihin nousivat välillä ristiriitaan henkilökohtaisten kehol- listen kokemusten ja aistikokemusten kanssa ja edellyttivät valintojen tekoa.

Matkailua ei tulisi nähdä yhtenä pysyvänä tai ennalta määriteltynä elinkeinona vaan erilaisissa suhteissa ja erilaisten toimijoiden kautta määrittynä toimintana (Ren & Jóhannesson, 2018). Niin ikään juuri ne valinnat, joita vuorovaikutteisessa suunnit- teluprosessissa tehdään ja joista neuvotellaan sekä omiin tieteenalikäytäntöihin että henkilökohtaisiin ja kollektiivisiin kokemuksiin vedoten, tuottavat osaltaan matkailusta tietynlaista. Tällöin mahdollistuu myös luontomatkaillen tuottaminen ja suunnittelu luonnossa olemiselle herkistyen ja eri toimijuuksia kunnioittaen.

Yksityinen asuttaminen (Private dwelling)

Kuva 8. Otteita arkkitehtuuri- opiskelijoiden kenttäkurssin jälkeen jatkamista henkilö- kohtaisista harjoitustöistä. Anna Pietilä, Kristiina Heikura ja Maija Pelkonen.

Yksityinen asuttaminen voidaan nähdä henkilökohtaisten valintojen tekemisenä, oman identiteetin määrittelyinä ja kehittämisenä ☒ omassa rajatussa maailmassa (Norberg-Schulz, 1985). Yksityistä asuttamista voidaan nähdä tapahtuvan koko vuorovaikutteisen suunnitteluprosessin läpi, kun suunnitteluprosessiin osallistutaan tietystä positiosta käsin ☒ kuka arkkitehtina, kuka matkailututkijana, kuka maantieteilijänä, paikallisena, opiskelijana, asiantuntijana tai ulkopuolisena. Toisaalta eri positioiden kautta voidaan vahvistaa omaa identiteettiä, toisaalta saada siihen uusia piirteitä. Henkilökohtaisten päiväkirjojen tai yksin koettujen hetkien kautta voidaan pyrkiä edesauttamaan henkilökohtaisten valintojen ja arvojen tunnistamista prosessin aikana.

Toisaalta opiskelijat veivät yksilötöinä kurssin jälkeen ideoitaan vielä eteenpäin kukin oman tieteenalansa keinoin ☒ joko kehittämällä arkkitehtuurikonsepteja tai työstämällä kehittämissuunnitelmia. Tutkijat ovat puolestaan käyttäneet Väylänvarren ideoita ja kokemuksia osana vuorovaikutteisten menetelmien kehittämisen prosessia sekä tutkimusaineistona ja uusien kurssien lähtökohtana.

Kenttäkurssin aikana yksityinen asuttaminen kiinnittyi erityisesti yhteisen kenttäosion jälkeen yksilötöinä työstettyjen suunnitelmien aikaan ja muotoon. Vuorovaikutteisessa suunnitteluprosessissa olisi kuitenkin tärkeää, ettei suunnitteluprosessi täysin hajoaisi yhteisen kenttäosion ja aineiston työstön jälkeen eri asiantuntijoiden erillisiksi työosuuksiksi, vaan yksityisemmästä osiosta voitaisiin vielä palata yhteiseen tiedon jakamiseen ja vuorovaikutteiseen keskusteluyhteyteen.

Lopuksi

Ohjeistimme ja pyrimme tukemaan ryhmien työskentelyssä luonnon huomioimista toimijana. Herkistyminen luonnolle olikin hienosti läsnä ja nostettuna esille suunnitelluissa ryhmätöissä. Suunnitelmissa korostettiin kokemuksellisuutta, puhuttiin erilaisista aisteista ja materiaaleista, pohdittiin joen kokemista erilaista suunnista ja eri tavoin, ja ne keskittyivät kaiken kaikkiaan luonnon mahdollistamiin kokemuksiin ja asioihin. Luonnon huomioiminen oli havaittavissa myös ryhmien tavoissa työskennellä. Monet ryhmistä olivat kuvanneet videon pätkiä virtaavasta vedestä, tuulessa liikkuvista lehdistä, sekä muutenkin kiinnittäneet huomiota ääniin ja sääilmiöihin. Yksi ryhmistä kertoi menneensä porukalla pieneen painaumaan metsässä ja yhdessä hiljaa kuunnelleet

luonnon ääniä ympärillä ja sen jälkeen keskustelleet jaetusta kokemuksestaan. Ryhmätöissä eläytyminen kokemuksiin ja niiden välittäminen muille nousi esiin videoiden, tunnelmakuvien ja jopa runojen kautta.

Luonto ei Väylänvarrella edustanut niinkään koskematonta ja villiä erämaaluontoa, vaan ihmisen läsnäolo, paikallinen kulttuuri ja historia, olivat aistittavissa ja läsnä luonnossa. Väylänvarren joki ei edustanut ainoastaan virtaavaa vettä kaloineen ja kasveineen, vaan joella tulivat nähtäviksi ja koettaviksi ihmisen kulttuuri ja yhteinen historia joen kanssa; kalastaminen ja lohen soutamisen kulttuuri sekä joen toimiminen historiassa nimenomaan kulkuväylänä kauemmas ja yhdistävänä tekijänä molemmiin puolin asuvien ihmisten välillä. Työskentelyssämme paikallisuus ja historia välittyivät etenkin paikallisen projektipäällikön osallistumisen kautta. Ilman häntä paikallisuus olisi voinut jäädä vain pintaraapaisuksi. Ryhmätyöt ja suunnitelmat olivat vahvasti juuri paikkaansa tehtyjä, eivätkä toimisi toisessa paikassa juuri samalla tavalla. Paikallisuus ja paikalliset olivat mukana töissä myös sitä kautta, että suunnitelmissa pyrittiin löytämään kohtaamisia paikallisten ja matkailijoiden välille ja toisaalta monet suunnitelmista olivat yhtä lailla paikallisten virkistys- ja vapaa-aikaan suunnattuja kuin matkailijoille.

Väylänvarren kenttäkurssin voidaan ajatella kokonaisuudessaan muodostaneen tietynlaisen asuttamisen tilan. Prosessin alkuvaiheessa tutkijoina yhdistimme asuttamisen kokemuksen pääosin tiellä kulkemiseen ja tien varrella olemiseen. Kurssin myötä, ja erityisesti sovellettuamme Norberg-Schulzin neljää asuttamisen ulottuvuutta kurssin kokonaisuuden tarkasteluun, tavoitteenamme onkin jatkossa pohtia, miten opiskelijoita voidaan ohjata ajattelemaan töissään matkailijan asuttamisen eri muotoja läpi koko suunnitteluprosessin alun herkistymisestä aina yksilökohtaisiin harjoituksiin asti. Tämä voisi rohkaista heitä pohtimaan luontomatkaillen suunnitteluprosessia laajempänä kokonaisuutena, ei ainoastaan matkailijan ja luonnon kohtaamisen kontekstista käsin.

Kiitokset

Kiitämme erityisesti Jyrki Vaattovaaraa, Johanna Koivumaata ja Saariputaan majataloa.

Kirjallisuus

- Heidegger, M. (1977). *Building, Dwelling, Thinking*. Kääntänyt Albert Hofstadter, in Basic Writings. New York: Harper and Row.
- Höckert, E. (2018). *Hospitality and Ethical Encounters: Tourism in the Nicaraguan Highlands*. London: Routledge.
- Ingold, T. (2011). *Being Alive. Essays on movement, knowledge and description*. London: Routledge.
- Mäkinen, M., Rantala, O. & Tervo-Kankare, K. (2018). Väylänvarrella – Tieteidenvälisen dialogin soveltamisesta luontomatkoilukohteiden suunnitteluun. *Matkailututkimus* 14(1), 26–41.
- Norberg-Schulz, C. (1985). *The Concept of Dwelling: On the Way to Figurative Architecture*. New York: Rizzoli.
- Obrador Pons, P. (2003). Being-on-holiday. Tourist dwelling, bodies and place. *Tourist Studies*, 3, 47–66.
- Rantala, O. (2017). Luontomatkoilu. Teoksessa Edenheim, J. & Ilola, H. (toim.) *Matkailututkimuksen avainkäsitteet*. (s. 59–63.) Rovaniemi: Lapland University Press.
- Rantala, O. & Mäkinen, M. (2018). Engaging with modern wooden shelters. Teoksessa Ren, C., Jóhannesson, G. T. & van der Duim, R. (toim.) *Co-Creating Tourism Research. Towards Collaborative Ways of Knowing*. (s. 24–38). London: Routledge.
- Ren, C. & Jóhannesson, G. T. (2018). Collaborative becoming: exploring tourism knowledge collectives. Teoksessa Ren, C., Jóhannesson, G. T. & van der Duim, R. (toim.) *Co-Creating Tourism Research. Towards Collaborative Ways of Knowing*. (s. 24–38). London: Routledge.
- Salmela, T. (2018). The (dis)organized sleeping body. Transgressing boundaries. *Acta Universitatis Lapponiensis* 369. Rovaniemi: Lapland University Press.
- Veijola, S. & Falin, P. (2014). Mobile neighbouring. *Mobilities*, 11, 382–399.